

FAWAZ A. GERGES

ISIS

O ISTORIE

Traducere din limba engleză de
IRINA VAINOVSKI-MIHAI

comunicare (●) ro

Redactori: ANCA MILU-VAIDSEGAN
Tehnoredactor: CRISTIAN LUPEANU

Fawaz A. Gerges
ISIS: A History

Copyright © 2016 by Princeton University Press
Published by Princeton University Press
All Rights Reserved

Copyright © Editura COMUNICARE.RO, 2019,
pentru prezenta ediție în limba română.
Toate drepturile asupra prezentei ediții în limba română aparțin
Editurii COMUNICARE.RO.

Editura COMUNICARE.RO este departament în cadrul Școlii Naționale de
Studii Politice și Administrative, Facultatea de Comunicare și Relații Publice.

SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice
Str. Povernei, nr. 6
010643 București
România
tel.: 0372 177 150
www.edituracomunicare.ro
e-mail: editura@comunicare.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GERGES, FAWAZ A.

ISIS: O istorie / Fawaz A. Gerges; trad. din lb. engleză
de Irina Vainovski-Mihai; – București: Comunicare.ro, 2019
ISBN 978-973-711-623-9
Conține indice

I. Vainovski-Mihai, Irina (trad.)

323.28

Cuprins

Mulțumiri / vii

INTRODUCERE

A fost ISIS o apariție neașteptată? / 1

CAPITOLUL 1

Lumea în concepția ISIS / 29

CAPITOLUL 2

De unde a apărut ISIS. De la Zarqawi la Baghdadi / 62

CAPITOLUL 3

Cum instabilitatea politică a Irakului a încurajat
renașterea ISIS / 121

CAPITOLUL 4

Evoluția lui Baghdadi: de la invizibil la infam / 159

CAPITOLUL 5

Baathiști și jihadiști ISIS. Cine a convertit
pe cine? / 178

CAPITOLUL 6

Cum a fost adus la putere ISIS de războiul
din Siria / 210

CAPITOLUL 7

Deturnarea revoltelor Primăverii Arabe / 249

CAPITOLUL 8

ISIS *versus* Al Qaeda: redefinirea jihadului și a tranziției de la global la local / 274

CONCLUZII

Viitorul ISIS / 323

Note / 367

Indice / 439

INTRODUCERE

A fost ISIS o apariție neașteptată?

În urma unei ascensiuni rapide urmate de cuceriri teritoriale, așa-numitul Stat Islamic, cunoscut și ca ISIS (Statul Islamic al Irakului și Siriei), ISIL (Statul Islamic al Irakului și Sham-ului sau Levantului) sau cu abrevierea sa arabă *Da'esh*, a preluat în acest moment comanda operațională și conducerea mișcării globale jihadiste, eclipsând Al Qaeda Central (AQC), care a atacat teritoriul Statelor Unite pe 11 septembrie 2001. În momentul în care scriu această carte, ISIS controlează o zonă vastă din teritoriul Irakului și al Siriei, cu o suprafață cât a Marii Britanii și cu o populație estimată la 6-9 milioane de oameni. În plus, ISIS deține o armată sectară ce numără peste treizeci de mii de combatanți, constând dintr-un amalgam de insurgenți locali înarmați din Irak și Siria și recruți străini.

Ascensiunea militară a ISIS în Irak și Siria în 2013 și 2014 a trezit în mod brutal puterile regionale și globale. Deși Statele Unite le antrenaseră și cheltuiseră pentru aceasta între 8 și 25 de miliarde de dolari,¹ forțele de securitate irakiene, în vara anului 2014, au fost spulberate ca o construcție fragilă în războiul fulger purtat de o forță constând numai din sute sau cel mult câteva mii de combatanți, luând pe nepregătite statele vecine și marile puteri. Potrivit *New*

York Times, o armată, printre cele mai mari din Orientul Mijlociu, care cândva număra 280 000 de cadre active, avea acum, după unele estimări, probabil doar 50 000 de militari.² În iunie 2014, la câteva săptămâni înainte ca ISIS să cucerească Mosulul, al doilea oraș ca mărime al Irakului, cu o populație de două milioane, președintele SUA, Barack Obama, a luat în derâdere organizația ca fiind una de amatori și a spus că aceasta nu reprezintă o amenințare serioasă la adresa aliaților sau intereselor regionale ale Americii: „Analogia pe care o facem aici uneori și pe care o consider corectă este că, dacă o echipă de juniori îmbracă tricourile echipei Los Angeles Lakers, prin asta nu devin toți un Kobe Bryant*... Cred că există o deosebire între capacitatea și raza de acțiune a lui bin Laden și a unei rețele care plănuiește întens atacuri împotriva patriei noastre, pe de o parte, și, pe de altă parte, jihadiști implicați în lupte locale pentru putere și dispute, adeseori sectare.”³ Chiar dacă ISIS nu constituia o amenințare imediată asupra teritoriului SUA, criticii au considerat comentariul lui Obama o dovadă a faptului că administrația subestima potențialul ISIS.

Din 2013 și până în vara anului 2014, ISIS a înfrânt atât forțele de securitate irakiene, siriene și kurde, cât și pe cele islamiste rivale. Abilitatea grupării a fost confirmată de cucerirea provinciilor al-Raqqā și Deir al-Zour din Siria, în 2014, și, în vara aceluiași an, de înfrângerea rapidă a patru divizii irakiene la Mosul și în alte locuri din nordul Irakului în urma asaltului tenace al unor luptători mult mai puțini numeric.⁴ Faptul că ISIS a pătruns rapid în așa-numitul Triunghi Sunnit – zonă din centrul Iraku-

* Vedetă a baschetbalului profesionist american. A jucat pentru echipa Los Angeles Lakers. (n. t.)

lui situată la vest și la nord de Bagdad, populată majoritar de musulmani sunniți – și punerea sub amenințare a capitalei regionale kurde Irbil au fost de natură să alarmeze guvernele din întregul Orient Mijlociu și puterile occidentale. Oficialitățile SUA se temeau că Arabia Saudită și Iordania ar putea fi următoarele ținte ale ISIS.⁵

Până la sfârșitul anului 2014, ISIS cucerise aproximativ o treime din teritoriile siriene și irakiene și înaintase spre frontierele irakiano-iordaniene-saudite, dispunând de rețele importante de susținători atât în Iordania, cât și în Arabia Saudită. În Liban, se spune că ISIS are câteva sute de combatanți la granița siriano-libaneză, pe frontul de est și de vest al Libanului. ISIS și rețeaua sa de militanți cu aceeași ideologie au comis atentate sinucigașe spectaculoase și au efectuat numeroase incursiuni sângeroase în teritoriul libanez, capturând zeci de militari libanezi din forțele de securitate și traumatizând o societate deja polarizată din punct de vedere social și sectar. În plus, tentaculele organizației s-au întins până în Egipt, Libia, Yemen, Africa de Nord, Afganistan, Nigeria și chiar mai departe, dezvăluind fragilitatea sistemului statal arab și existența unor clivaje ideologice și comunitare profunde în cadrul Orientului Mijlociu și al societăților islamice.⁶ Pentru a-și apăra interesele și a preveni prăbușirea regimurilor din Irak și Siria, Statele Unite și Rusia se află în fruntea a două coalitii diferite și lansează bombardamente sistematice împotriva ISIS și a altor grupări armate afiliate din ambele țări. În momentul în care scriu această carte, la sfârșitul anului 2015, eficiența coalitiei SUA și a celei rusești a fost limitată din cauza rivalităților acerbe dintre puterile globale și regionale. Acest lucru s-ar putea schimba, fiindcă în noiembrie 2015 ISIS probabil a profitat de o deficiență

în securitatea Aeroportului Sharm al-Sheikh din Egipt, reușind să aducă la bordul unui avion rusesc o bombă artizanală care a ucis 224 de pasageri. De asemenea, gruparea, prin intermediul a șapte atentatori sinucigași, a efectuat o operațiune de amploare la Paris, ucigând și rănind sute de civili pe 13 noiembrie 2015. Cu o zi înainte, doi atentatori sinucigași ai ISIS au atacat un cartier aglomerat din Beirut, Liban, lăsând în urma lor sânge și distrugereri. Pe 2 decembrie 2015, doi „susținători” ai grupării, soț și soție (el, Syed Rizwan Farook, în vârstă de 28 de ani, ea, Tashfeen Malik, de 29 de ani), au atacat un centru de servicii sociale din San Bernardino, California, omorând cel puțin 14 oameni și rănind alți 21. Rusia și puterile occidentale, în special Franța, au început să se coordoneze în mod indirect, intensificându-și atacurile împotriva teritoriilor deținute de ISIS în Siria, dar această coordonare se află încă într-o etapă de început. Deși cele două mari puteri au interese divergente în Siria, președintele Obama a declarat că este deschis față de ideea unei cooperări cu Rusia în campania împotriva ISIS dacă președintele Vladimir V. Putin începe să atace gruparea.⁷

ISIS reprezintă o nouă etapă, un nou val al jihadismului. În comparație cu ISIS, ce a avut o ascensiune uimitoare, Al Qaeda Central, anterioara grupare principală a jihadismului global ori a jihadismului salafit (cei doi termeni sunt sinonimi și se referă la activiștii religioși militanți de tipul Al Qaeda), pare mică. Când s-a aflat la apogeul puterii sale, la sfârșitul anilor '90, aceasta avea mai puțin de trei mii de combatanți, nu deținea teritorii proprii, era o mișcare socială transnațională, fără granițe, fără stat. Osama bin Laden, emirul grupării Al Qaeda, s-a aflat sub protecția talibanilor din Afganistan, jurându-i credință liderului

acestora, mollahul Omar (declarat mort din cauze naturale, în 2015). Într-un mod complet diferit, liderul ISIS, Ibrahim ibn Awwad Ibrahim Ali al-Badri al-Samarrai, cunoscut mai mult după pseudonimul său de luptă, Abu Bakr al-Baghdadi, s-a proclamat noul calif, sau conducătorul suprem al musulmanilor din întreaga lume, contestând astfel pretenția lui Omar de a deține acest titlu. Contestarea flagrantă de către ISIS a conducerii Al Qaeda și a ambițiilor sale imperiale reflectă ambiția organizației de a se impune ca un nou jucător major în regiune și, totodată, ca un stat *de facto*.

ISIS reprezintă un nou pericol pentru securitatea regiunii într-un moment când în cadrul societăților arabe se înregistrează conflicte sociale și politice acerbe și divizări sectare tot mai mari, alimentate în special de rivalitatea geostrategică dintre Iranul majoritar šiit și Arabia Saudită, majoritar sunnită. ISIS este o amenințare nu numai pentru supraviețuirea Siriei afectate de războiul civil și pentru statul irakian constituit după invazia condusă de SUA și ocupația din 2003, ci și pentru stabilitatea țărilor arabe vecine. Baghdadi și strategii săi au făcut recent mai multe eforturi pentru diviziile locale care și-au declarat loialitatea față de ISIS și le-au acordat mai multe resurse. De exemplu, Wilayet Sinai (Provincia Sinai), organizația egipteană afiliată ISIS, care acționează în regiunea de nord a Sinaului, a declanșat un război economic împotriva statului. Desfășurând operațiuni sângeroase împotriva forțelor de securitate egiptene și a unor obiective străine din capitală și nu numai, Wilayet Sinai amenință turismul, un sector vital pentru economia egipteană. Prin rolul jucat în prăbușirea unui avion rusesc de pasageri în Sinai în octombrie 2015, când au murit toți cei 224 de oameni aflați la bord, filiala ISIS din Egipt și-a demonstrat capacitatea și puterea organizațională. Națiunile Unite și oficialitățile